

SYDAFRIKA - DEN REGIONALE ØKONOMISKE SUPERMAGT

Af Hans Erik Stolten

Sydafrikanske firmaers voksende investeringer i resten af Afrika har været et af de senere års mere kontroversielle temaer. I apartheidtiden blev Sydafrika kritiseret for at være "subimperialistisk", fordi dets konglomerater udbyttede og underudviklede det sydlige Afrika gennem klassiske "center-periferi"-relationer, men i dag er der måske snarere tale om støtte til udvikling. I det mindste, hvis man betragter en skæv og uretfærdig udvikling som bedre end ingen udvikling.

Sydafrika er dygtigere end vesten til at tjene penge på jordens fattigste kontinent. Med afslutningen af den kolde krigs konkurrence om Afrika mistede mange vestlige investorer interessen. Sydafrika fyldte hullet. Fra state-of-the-art shoppingcentre i Nairobis forretningskvarter til bortgemte guldminer dybt inde i Congos jungle. Detailhandelskæder

som Shoprite og Pick 'n Pay tilbyder et voksende vareudbud til et begrænset antal købedygtige kunder, mens Vodacom har udbredt mobiltelefoniens velsignelser over hele verdensdelen.

Det kan vanskeligt benægtes, at sydafrikanske giganter som Anglo-American, indenfor hvis ejerskabsrammer en ret stor del af Afrikas samlede, målbare værdiskabelse finder sted, tilvejebringer titusinder af arbejdspladser og bidrager til mange landes skatteindtægter, men betyder det, at de bringer mere godt end dårligt med sig? Koncernledelserne ser selvbevidst på deres aktiviteter som en gave til afrikanerne, der ikke bør udsættes for unødigt demokratisk kontrol - heller ikke fra sydafrikanske autoriteters side - og flere af de største virksomheder har flyttet hovedkvarteret til London. Kritikken fra resten af Afrika går på, at sydafrikanernes virksomhedsetik mest er

beregnet på vestlige mediers erhvervssektioner, mens deres udplyndring af naturressourcer og overudbytning af arbejdskraften i praksis er lige så uciviliseret og arrogant, som de tidligere kolonimagters. Og Sydafrika kompenserer ikke de lokale eliter med udviklingsbistand på samme måde som vesten og Kina gør.

Frigjort fra sanktionsperiodens restriktioner steg Sydafrikas investeringer i resten af Afrika fra 8 mia. Rand i 1998 til 32,3 mia. i 2003 og næsten alle de store virksomheder deltager. Øl-giganten SAB Miller betvinger stribevis af lokale bryggerier. Protea Hotels har sat sig på en del af turismeindustrien. I Zambias hovedstad Lusaka udkonkurreres de lokale markeders små købmænd af de sydafrikanske Checkers og Massmart supermarketers bedre vareudbud. Samtidig undermineres den lokale landbrugs- og fremstillingsindustri, fordi sydafrikanerne er utilbøjelige til at basere deres

salg på lokale produkter fra andre landes små og mellemstore virksomheder. Og de kvalificerede arbejdspladser er først og fremmest gået til Sydafrika.

På trods af ideologisk globaliseringsiver har både Vesten og Sydafrika altid brugt protektionisme til at sikre egen økonomi og de multinationale har været nødt til at acceptere, at nabolandene også er begyndt at beskytte sig med beskedne modkrav. Botswana og Namibia forlanger nu, at udenlandske virksomheder, der vil have regeringsordrer, må give nationale investorer andel i leverancen. Dette har medført, at IT firmaet Dimension Data har måttet sælge 49

af sin Botswana-virksomhed til lokale og forsikringskæmpen Old Mutual har frasolgt dele til sorte investorer i Namibia. Kravet om lokal deltagelse modvirker racisme. Det har nemlig vist sig, at mens sydafrikanske transnationale opfører sig racistisk korrekt i hjemlandet, hvor man søger at rekruttere sorte til lederpositioner, så eksporterer man samtidig sine hvide firmabosser til resten af Afrika.

Sydafrika har altså startet lidt af en investeringsbølge i Afrika, som også har skabt større tillid hos andre. Men de nye vestlige og asiatiske investeringer handler mest om olie og mineraler, og selv om de giver sig udslag i højere vækstrater, er der intet som tyder på, at de fattige er stærke nok til at tage deres del af gevindsten.

Sydafrikas handel med Afrika er fortsat meget lille sammenlignet med handlen med Europa og meget tyder på, at den er ved at flade ud. Men det er det eneste handelsområde, der giver Sydafrika overskud på handelsbalancen, så det er nok ikke bare for de fattige naboers skyld, at man har engageret sig.

Kilder

'Imperialist' South African firms under fire, SABC News, October 09, 2006.

John Daniel, South Africa in Africa: trends and forecasts in a changing African political economy, publiceret på Sydafrika Kontakts hjemmeside www.sydafrika.dk i engelsk ebog redigeret af Gorm Gunnarsen, Patrick Mac Manus, Morten Nielsen og Hans Erik Stolten: At the end of the rainbow? Social identity and welfare state in the new South Africa.